

др Радојица Лазих\*

## ПРИМЕНА ПОСЕБНИХ МЕРА, ОДНОСНО ПОСЕБНИХ ПОСТУПАКА И МЕРА У РАДУ СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ У СРБИЈИ

**Апстракт:** У Републици Србији постоје три службе безбедности. Њихово деловање регулисано је законом. Оне чине безбедносно-обавештајни систем и део су система националне безбедности. Како би успешно извршиле своје надлежности Безбедносно-информативна агенција (БИА) и Војнобезбедносна агенција (ВБА) у раду примењују различите мере, методе и поступке, како би осујетиле и спречиле деловање којим се нарушавају интереси националне безбедности.

У овом раду посебна пажња биће посвећена мерама којима се одступа од начела неповредивости тајне писама и других средстава општења. Посебно ће се анализирати примена мера, метода и поступака које у свом раду користе, БИА и ВБА, ради осујећивања одређених делатности које имају за циљ угрожавања безбедности Србије.

**Кључне речи:** Република Србија, службе безбедности, национална безбедност, посебне мере, односно посебни поступци и мере.

### 1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Нестанком заједничке државе Социјалистичке Федеративне Републике Југославије престао је да постоји од Другог светског рата устројаван систем безбедности. Након Брионског пленума<sup>1</sup> и са уставом те државе из 1974. године безбедносно-обавештајни

---

\* Редовни професор, Факултет за дипломатију и безбедност, Универзитет "Унион – Никола Тесла", Београд, radojica.lazic@fdb.edu.rs.

<sup>1</sup> Брионски пленум је назив за Четврту пленарну седницу ЦК СКЈ. Након те седнице, са свих државних и партијских функција смењен је Александар Ранковић, потпредседник СФРЈ и дугогодишњи министар унутрашњих послова и организатор службе безбедности, због оптужби за наводно прислушкивање највиших државних и партијских функционера, злоупотреба и деформација у раду Управе државне безбедности (УДБ). Поред Ранковића, смењен је и искључен из ЦК СКЈ Светислав Стефановић – Ћећа, као и један број блиских сарадника и кадрова из Србије; више о томе видети: С. Нумић, *Добра земља, лажу – До истине о брионској афери прислушкивања*, Филип Вишњић, Београд, 1989; В. Лукић, *Сећања и сазнања – Александар Ранковић и Брионски пленум*, Новица Јовановић, Титоград, 1989; А. Духачек, *Извест обавештајца – Успон и пад југословенске обавештајне службе*, Графопрес, Београд, 1992; Ј. Поповић, *Четврта седница ЦК СКЈ – Брионски пленум*, Архив Југославије, Београд, 1999; И. Драговић, *Брионски пленум*, ГМТ сервис, Београд, 2002; М. Пиљак, "Брионски пленум 1966. године – покушај историографског тумачења догађаја", *Токови историје*, 1/2010, 73–95; С. Ковач, Б. Димитријевић, И. Поповић Григоров, *Случај Ранковић – из архива КОС-а*, Медија центар "Одбрана", Београд, 2014; И. Мишковић, А. Бадер, *Генерал из Премантуре*, прва књига, општина Медулин, Медулин, 2019; Р. Лазих, М. Томић, *Грађанска служба безбедности у Србији/Civil Security Service in Serbia*, ЈП "Службени гласник", Београд, 2019; Б. Димитријевић, *Ранковић – други човек*, Вукотић медија, Београд, 2019; Р. Лазих, *Службе безбедности Југославије – од Брионског пленума до*

систем се развијао и функционисао на конфедералном принципу. Савезна служба државне безбедности, која је формирана после Брионског пленума имала је ограничене надлежности.<sup>2</sup> Улога републичких и покрајинских органа безбедности имали су значајну улогу у каснијем распаду и нестанку те државе, а нарочито у формирању служби у државама насталим на том простору.

Са формирањем Савезне Републике Југославије,<sup>3</sup> а касније и Државне заједнице Србије и Црне Горе<sup>4</sup> задржан је конфедерални систем у сектору безбедности, с тим што је у деловању војске он био централизован. Такво стање остало је све до изласка Црне Горе из те заједнице. У таквим околностима држава Србија је развијала свој безбедносно-обавештајни систем.

Након доношења новог Устава, почетком новембра 2006. године, у Републици Србији постојало је пет служби безбедности. Безбедносно-информативна агенција, је јула 2002. године конституисана као "посебна организација Владе Србије".<sup>5</sup> У оквиру Министарства спољних послова Републике Србије деловале су две службе безбедности (Служба за истраживање и докуменрацију – СИД и Служба безбедности – СБ), а у оквиру Министарства одбране, односно Генералштаба Војске Србије Војна служба безбедности и Војна обавештајна служба. Тако неуређен систем функционисао је све до децембра 2007. године, када је усвојен Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије.<sup>6</sup>

Поменути закон устројен је безбедносно-обавештајни систем у Србији који чине три службе безбедности, једна цивилна (Безбедносно-информативна агенција – БИА) и две војне (Војнобезбедносна агенција – ВБА и Војнообавештајна агенција – ВОА).<sup>7</sup> Тај систем задржао се и наставио је да функционише и у садашњем времену.

Све три службе су посебна правна лица – имају своје буџете, њима руководе директори, постављени од извршне власти и имају обавезу да о свом раду извештавају Народну скупштину, председника Републике, Владу, независна државна тела и органе и јавност.

Безбедносно-информативна агенција (БИА) обавља послове везане за заштиту безбедности Републике Србије и за откривање и спречавање делатности усмерених на подривање или рушење Уставом утврђеног поретка Србије. Користећи одговарајуће оперативне и друге методе и средства, она истражује, прикупља, обрађује и процењује безбедносно-обавештајне податке и сазнања и информише о томе надлежне државне орга-

*распада државе*, књига прва, измењено и допуњено издање, Факултет за дипломатију и безбедност, ИП "Невен", Београд, 2022.

<sup>2</sup> Р. Лазић, М. Томић, *Цивилна служба безбедности у Србији/Civil Security Service in Serbia*, ЈП "Службени гласник", Београд, 2019, 34; Р. Лазић, *Службе безбедности Југославије – од Брионског пленума до распада државе*, књига прва, измењено и допуњено издање, Факултет за дипломатију и безбедност, ИП "Невен", Београд, 2022, 22–23.

<sup>3</sup> Устав Савезне Републике Југославије усвојен је 27. 04. 1992. године. Тиме је створена нова држава.

<sup>4</sup> Државна заједница Србија и Црна Гора (ДЗСЦГ) постојала је од 4. фебруара 2003. до 21. маја 2006. године, када је Црна Гора после одржаног референдума прогласила независност.

<sup>5</sup> Закон о Безбедносно-информативној агенцији, *Службени гласник РС*, бр. 42/02 и 111/09, 65/14 – Одлука УС, 66/14 и 36/18

<sup>6</sup> Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 116/07 и 72/12.

<sup>7</sup> М. Трбојевић, З. Малбашић, *Безбедносно-обавештајни системи држава постјугословенског простора*, Академија за националну безбедност, ЈП "Службени гласник", Београд, 2022, 60; С. Мијалковић, *Национална безбедност*, Криминалистичко-полицијски универзитет, 2018; Љ. Стајић, *Основи система безбедности – са основама истраживања безбедносних појава*, Правни факултет, Нови Сад, 2021, 343–344.

не.<sup>8</sup> Њен рад регулисан је Законом о БИА из јула 2002. године, са изменама и допунама из 2009., 2014. и 2018. године.<sup>9</sup>

Војнобезбедносна агенција (ВБА) представља орган Министарства одбране који се стара о безбедности система одбране и Војске Србије и бави се планирањем, организовањем и реализацијом послова и задатака из контраобавештајних и безбедносних послова.

Војнообавештајна агенција (ВОА) је ресорна обавештајна служба Министарства одбране и саставни је део система безбедности Републике Србије. Надлежна је и одговорна за обавештајно обезбеђење, као и за представљање и заштиту интереса Министарства одбране у иностранству. Своју функцију остварује обавештајно-оперативном и војнодипломатском делатношћу. Њихов рад регулисан је Законом о ВБА и ВОА.<sup>10</sup>

Рад служби безбедности у Србији је под демократском и цивилном контролом Народне скупштине, председника Републике, Владе, Савета за националну безбедност, као и других државних органа и јавности.<sup>11</sup>

## 2. СУДСКЕ ВЛАСТИ И СЛУЖБЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Принцип сваког савременог демократског друштва је подела власти на законодавну, извршну и судску. Независност судства је основни елемент за остваривање уставне парламентарне државе, пре свега, као гаранта заштите људских, политичких и мањинских права. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода гарантује да право на правично суђење подразумева суђење у "разумном року" и "пред надлежним судом који је утемељен на основу закона".<sup>12</sup>

У систему поделе власти судска власт је одвојена од законодавне и извршне власти. Законодавна власт ствара, креира и доноси законе, најчешће на предлог извршне власти, док је улога судске власти да их примењује у пракси. Начело поделе власти између судске и извршне је у пракси далеко осетљивије питање, поготово ако се има у виду постојање одговорности органа државне управе, међу које спадају и службе безбедности. Судовима је дато овлашћење да одлучују и о законитостима управних аката које доноси извршна власт. То је најбоља гаранција законитости рада извршне власти.

Улога судова у раду служби безбедности заснива се на контроли законитости мера тајног прикупљања података. Службе безбедности за њихову употребу морају добити писмену сагласност надлежног суда. Поред тога, судови су надлежни да одлучују о законитости управних аката у управном спору, о евентуалној кривичној одговорности припадника, као и о накнади штете коју службе безбедности причине грађанима.

---

<sup>8</sup> Уредба о начину евидентирања, обраде, чувања, коришћења, заштите и достављања другим надлежним државним органима информација и докумената о пословима из надлежности БИА, *Службени гласник РС*, бр. 68/02; Уредба о корисницима екстерних информација БИА и врстама едиција, *Службени гласник РС*, бр. 83/04 и 52/07.

<sup>9</sup> Закон о Безбедносно-информативној агенцији, *Службени гласник РС*, бр. 42/02 и 111/09, 65/14 – Одлука УС, 66/14 и 36/18.

<sup>10</sup> Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, *Службени гласник РС*, бр. 88/09, 55/12 – Одлука УС и 17/13.

<sup>11</sup> Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 116/07 и 72/12.

<sup>12</sup> Члан 6. став 1. Европске конвенција за заштиту људских права и основних слобода, *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, бр. 9/03 и 5/05.

БИА и ВБА у оквиру својих активности, поред примене стандардних мера у прикупљању безбедносно-интересантних података и сазнања из своје надлежности, примењују "посебне мере",<sup>13</sup> "посебне поступке и мере"<sup>14</sup> или "посебне доказне радње".<sup>15</sup> Оне се састоје у примени специјалних оперативно-истражних радњи, уз примену мера, метода и поступака, криминалистичких средстава и других начина за прикупљање података. Циљ таквих законских овлашћења је усмерен на спречавање или онемогућавање активности које би угрозиле националну безбедност.

У овом раду, ограничићемо се на мере, методе и поступке које су дефинисане законима о БИА и ВБА, а то су "посебне мере", односно "посебни поступци и мере", које наведене службе безбедности користе у превентивном оперативном раду.<sup>16</sup>

На инвазивнију примену специјалних истражних мера, метода и поступака пресудно су утицали терористичких удари Ал Каиде од 11. септембра 2001. године у САД. Безбедносна слика света од тада је битно измењена и у погледу примене мера којима се предупредују и осујећују такве појаве. Најмоћније државе света након тог догађаја схватиле су да су невојне претње, попут тероризма и међународног организованог криминала озбиљна безбедносна претња која се мора на другачији начин третирати. Како би предупредиле такве појаве, службе безбедности морале су развијати и усавршавати софистицираније оперативно-тактичке мере и методе, користећи и моћна техничка достигнућа.<sup>17</sup> У том контексту, сасвим разложно, поставило се питање проширења овлашћења у примени посебних мера, метода и поступака, које стоје на располагању савременим службама безбедности. То се, пре свега, односило на употребу специјалних техничких средстава, која би могла бити ефикасна у превентивном деловању против таквих појава. Нове безбедносне претње, условиле су модернизацију и реорганизацију комплетног сектора безбедности. Службама безбедности, на основу измењених правних аката, дата су већа и шира овлашћења. Накнадно датим овлашћењима, нарочито у примени техничког метода, знатно су нарушена загарантована људска права и слободе. Зато судови имају значајнију улогу у одобравању примене мера које од њих траже службе безбедности.<sup>18</sup>

Дакле, правни основ за примену "посебних мера", односно "посебних поступака и мера" којима се одступа од начела неповредивости тајне писама и других начина општења у Републици Србији имају БИА и ВБА, свака у оквиру својих надлежности. Те мере дефинисане су Законом о БИА и Законом о ВБА и ВОА. Наведеним законима утврђено је када и под којим условима, према одређеном лицу, групи лица или организацији може бити примењена нека од мера која овим службама стоји на располагању. Одлуку за примену доноси одређена судска инстанца, на основу устројене процедуре.<sup>19</sup>

<sup>13</sup> Закон о БИА, *Службени гласник РС*, бр. 42/02, 111/09, 65/14 – Одлука УС, 66/14 и 36/18.

<sup>14</sup> Закон о ВБА и ВОА, *Службени гласник РС*, бр. 88/09, 55/12 – Одлука УС и 17/13.

<sup>15</sup> Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 – Одлука УС и 62/21 – Одлука УС

<sup>16</sup> Треба рећи да Војнообавештајна агенција нема овлашћења да у свом раду примењује наведене мере, методе и поступке.

<sup>17</sup> М. Шкулић, "Посебне доказне радње у функцији сузбијања тероризма и основни правни аспекти противтерористичког деловања војних снага", *Војно дело*, 6/2016, 275–292.

<sup>18</sup> Р. Лазић, *Контрола служби безбедности у Србији*, Академија за националну безбедност, ЈП "Службени гласник", Београд, 2014, 163–165.

<sup>19</sup> Р. Лазић, "Судска контрола законитости у раду служби безбедности у Србији", *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 1/2015, 158.

Читав спектар других мера, метода и поступака које БИА и ВБА користе у прикупљају података могуће је разврстати у две групе: "оне чијим се коришћењем мање или незнатно задире у индивидуална права и слободе и оне чијим се коришћењем привремено и без сазнања лица знатније ограничавају поједина од зајемчених индивидуалних права и слобода, нарочито право на приватност".<sup>20</sup>

У такозвана "незнатна нарушавања" спадају свакодневне оперативне активности које се користе у раду, док су "знатнија нарушавања", којима се ограничавају одређена зајемчена људска права и слободе, уређена оним делом оба закона о агенцијама, као и одредбама Кривичног законика и Законика о кривичном поступку. Дакле, налоге за њихово прикупљање, односно за "незнатне повреде", у свакодневним поступањима издају директори служби безбедности хијерархијски подређеним руководиоцима, а они непосредним извршиоцима.

### 3. ПОСЕБНЕ МЕРЕ КОЈЕ ПРИМЕЊУЈЕ БИА

На основу ранијег закона који је регулисао рад БИА, примена посебних поступака и мера (изменама тог закона наведене мере су дефинисане као: "посебне мере"), које је ова служба могла под одређеним условима да користи, био је дефинисан члановима 13. 14. и 15. тог закона.

Чланом 13. било је регулисано да: "директор Агенције може, ако је то потребно из разлога безбедности Републике Србије, својим решењем, а на основу претходне одлуке суда, одредити да се према одређеним физичким и правним лицима предузму одређене мере којима се одступа од начела неповредивости тајне писама и других средстава општења, у поступку утврђеним овим законом".

У закону није било дефинисано који су то посебни поступци и мере које ова служба примењује, већ се користила уопштена формулација: "мере којима се одступа од начела неповредивости тајне писама и других средстава општења". Те мере односиле су се на члан 41. Устава Републике Србије.<sup>21</sup>

Чланом 14. истог закона, било је уређено да директор Агенције подноси писмени и образложени предлог, а да председник Врховног суда, односно судија који је овлашћен да поступа по том предмету, има рок од 72 сата, у коме треба да одлучи о предлогу за примену мере. Било је предвиђено да предлог треба да садржи податке и чињенице које су од значаја за одлучивање о примени мере. У случају неприхватања предлога, председник Врховног суда, односно поступајући судија, у образложењу одлуке морао је навести разлоге одбијања. Законом је било предвиђено да су се одобрене мере могле примањивати шест месеци, те да су се на основу новог предлога могле продужити, још једном, најдуже за шест месеци.<sup>22</sup>

Такође, на основу члана 15. тог закона БИА је могла започети примену посебних поступака и мера и без претходне одлуке суда, а на основу решења директора Агенције, с тим што је имала обавезу да прибавити претходну писмену сагласност председника Врховног

---

<sup>20</sup> Б. Милосављевић, "Овлашћења полиције и других државних органа за тајно прикупљање података – домаћи прописи и европски стандарди", *Демократски надзор над применом посебних овлашћење* (ур. М. Хаџић, П. Петровић), Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2008, 59–75.

<sup>21</sup> Члан 41. Устава Републике Србије гласи: "Тајност писама и других средстава комуникација је неповредива. Одступања су дозвољена само на одређено време и на основу одлуке суда, ако су неопходна ради вођења кривичног поступка или заштите безбедности Републике Србије, на начин предвиђен законом."

<sup>22</sup> Члан 14. Закона о БИА, *Службени гласник РС*, бр. 42/02, 111/09, 65/14 – Одлука УС, 66/14 и 36/18.

суда. Поменућа мера односила се на изузетно хитне и ретке случајеве, који су могли имати везе са тероризмом и организованим криминалом.<sup>23</sup> Од момента када је добијена (преузета) претходна писмена сагласност, почињало је да тече време од 24 сата у којем је Агенција имала обавезу да поднесе редован предлог за примену мере. Рок за доношење одлуке о наставку или обустави примени мере био је 72 сата. Почињао је да тече од момента подношења предлога. Одлука о обустави примене мере морала је бити образложена.

Изменама и допунама Закона о БИА од 28. јуна 2014. године замењене су, на основу налога Уставног суда Србије, оспорене одредбе дотадашњег закона са седам нових чланова (13. 14. 15. 15а. 15б. 15в. и 15г). Посебни поступци и мере дефинисани су као: "посебне мере којима се одступа од неповредивости тајне писама и других средстава општења" (у даљем тексту: посебне мере), које садрже: 1) тајни надзор и снимање комуникације без обзира на облик и техничка средства преко којих се обавља или надзор електронске или друге адресе; 2) тајни и снимање комуникације на јавним местима и местима којима је приступ ограничен или у просторијама; 3) статистички електронски надзор комуникације и информационих система у циљу прибављања података о комуникацији или локацији коришћење мобилне терминалне опреме; 4) рачунарско претраживање већ обрађених личних и других података и њихово упоређивање на подацима који су прикупљени применом мера из тачке 1. 2. и 3. овог става.<sup>24</sup>

Најзначајнија новина у тим законским решењима садржана је у опредељивању надлежности судске инстанце, која одлучује о предлогу за примену "посебне мере". Ново законско решење одређује надлежност Вишег суда у Београду, односно Посебног одељења тог суда, уместо, као што је то раније било, Врховног суда/Врховног касационог суда, односно судије тог суда, који је одређен да поступа по одређеном предмету. Новина је садржана и у чињеници да надлежни суд, на основу предлога за примену посебне мере, доноси наредбу (раније је то био налог), коју је Агенција у обавези да спроведе. У случају одбијање предлога за примену мере директор БИА може поднети жалбу трочланом већу Посебног одељења Апелационог суда у Београду. Наведено веће у обавези је да о томе донесе одлуку у року од 48 сати од пристизања жалбе.

Директор Агенције у току примене посебних мера може издати наредбу о проширењу мере и на друго средство комуникације, електронску и другу адресу, уколико се сазна да одређено лице, група лица или организација користи друго средство комуникације или неки други простор. У том случају накнадно се подноси предлог за проширење примене одобрене мере. У случају да поступајући судија Посебног одељења Вишег суда у Београду у року од 48 сати не одобри проширење мере, материјал прикупљен на тај начин се уништава у присуству судије. О том предмету сачињава се посебан записник.<sup>25</sup>

Свакако да новину представља и чињеница да материјали прикупљени на овакав начин, у овом правном режиму, превасходно у превентивне сврхе, могу се доставити јавном тужилаштву и послужити као почетни или иницијални доказ за покретање кривичног поступка, односно предузимање правних радњи на основу Законика о кривичном поступку.<sup>26</sup> Такође, регулисан начин вођења евиденције о одређивању и проширењу примене

<sup>23</sup> Могло се само наслутити какве би последице могле настати неприхватањем наведене мере од надлежне судске инстанце. С друге стране, какве могу последице наступити по подносиоца захтева и службу којом руководи, ако би тражена "ad hoc" примена мере била нека врста погрешне процене или "лажне узбуне".

<sup>24</sup> Члан 13. Закона о БИА.

<sup>25</sup> Члан 15б. истог закона.

<sup>26</sup> Члан 15а. истог закона.

посебне мере, одлука о предлогу, наредба о проширењу посебне мере и записник о уништавању материјала (што раније није био случај, иако су вођене сличне евиденције) у посебном уписнику и посебном омоту, означеном "посебне мере", са степеном тајности, одређеним на основу Закона о тајности података.<sup>27</sup>

#### 4. ПОСЕБНИ ПОСТУПЦИ И МЕРЕ КОЈЕ ПРИМЕЊУЈЕ ВБА

На основу закона који регулише рад војних служби безбедности (ВБА и ВОА), предвиђено је да је "ВБА овлашћена да прикупља податке применом посебних поступака и мера када се не могу прикупити на други начин или је њихово прикупљање онемогућено на неки други начин и може бити у вези са несразмерним ризиком по живот и здравље људи и имовину, односно са несразмерним трошковима".<sup>28</sup>

Ранијим законским решењима из 2002. и 2004. године тадашња Војна служба безбедности, односно ВБА, није имала правни основ за прикупљање података применом посебних поступака и мера у превентивне сврхе. Ова служба безбедности податке прикупља и користи како би предупредила претње које су усмерене према Министарству одбране и Војсци Србије. Поштујући принципе сразмерности и минимализације, ВБА примењује оне посебне поступке и мере којима се најмање задира у Уставом зајемчена људска права и слободе.

Законом о ВБА детаљно су уређене одредбе којима се регулише примена посебних поступака и мера у превентивне сврхе. Прописано је да председник Врховног суда, односно поступајући судија, на основу поднетог предлога директора ВБА, најкасније у року од 24 сата, одлучује поводом поднетог предлога за примену следећих мера: 1) тајно снимање и документовање разговора на отвореном и у затвореном простору уз коришћење техничких средстава; 2) тајни надзор садржине писама и других средстава комуникација, укључујући тајни надзор садржаја телекомуникација и информационих система; 3) тајни надзор и снимање унутрашњости објеката, затворених простора и предмета.<sup>29</sup>

Председник Вишег суда у седишту Апелационог суда, на основу поднетог предлога директора ВБА, најкасније у року од 8 часова, има обавезу да донесе одлуку о примени мере тајни електронски надзор телекомуникација и информационих система ради прикупљања задржаних података о телекомуникационом саобраћају, без увида у њихов садржај.

Исто тако, ВБА може започети примену посебних поступака и мера на основу налога директора ВБА и уз претходну писмену сагласност председника Врховног суда/председника Вишег суда у седишту Апелационог суда, искључиво ако постоје разлози за хитност, а која се нарочито односи на случајеве тероризма. Председник Врховног суда/председник Вишег суда у седишту Апелационог суда, односно судија кога је овластио да поступа по том предмету, на основу уредно поднетог предлога за примену, доноси одлуку о наставку или обустави примене, у року од 24 сата од почетка примене мере. Ако је одлука негативна, директор ВБА је дужан да одмах прекине даљу примену мере и у обавези је да наложи комисијско уништавање прикупљених података. Записник о уништеним доказима доставља се председнику Врховног суда, односно председнику Вишег суда у седишту Апелационог суда.

---

<sup>27</sup> Члан 15г. истог закона.

<sup>28</sup> Члан 11. Закона о ВБА и ВОА.

<sup>29</sup> Р. Лазих., *op.cit.*, 192.

## 5. ЗАКЉУЧАК

Суштинско обележје деловања служби безбедности чини примена најразличитијих оперативних метода, мера, радњи и поступака. Основна сврха тог деловања предузима се у циљу прикупљања, обраде и анализирања одређених података, како би се заштитили државни интереси и национална безбедност.

Посебни поступци и специјалне мере и радње које примењују представљају веома битан сегмент рада сваке службе безбедности. Ако би се укинуле могућности да у раду користе најразноврсније оперативне мере, радње и методе, као и најразноврснија техничка достигнућа за прикупљање података, изгубила би се њихова специфичност и не би постојала битна разлика у односу на класичне полицијске послове.

Веома је важно да примена свих истражних мера, метода и поступака мора бити регулисана законом и никако не би смела бити препуштена неким интерним и произвољним правилима служби безбедности. Зато одредбе закона који уређују услове, начин и примену посебних мера, односно посебних поступака и мера морају бити прецизне, свеобухватне и јасне, како би се спречила могућност за злоупотребе. Решења морају бити предвидљива. Поред тога, примена тих мера мора бити подвргнута разноврсним и разноврсним механизмима контроле свих грана власти.

Треба рећи, само одређене, законом прописане мере, захтевају да се спроведе утврђени судски поступак како би их "на основу одлуке суда" могле применити службе безбедности. Из тих разлога, веома је важно да је законом прецизно уређено који се подаци и у ком правном режиму могу прикупљати искључиво на основу одлуке суда. У пракси, примена тих мера према одређеном лицу, групи лица или организацији може трајати до три, односно шест месеци. На основу новог предлога, примена се може продужити још три пута по три месеца, на основу Закона о БИА, односно за још шест месеци, на основу Закона о ВБА и ВОА.

Мере које службе безбедности на основу закона о БИА и ВБА примењују превентивног су карактера. Њихов основни циљ је да прикупе и обраде податке од значаја за заштиту националне безбедности Републике Србије. Није искључена могућност да на овакав начин прикупљени подаци могу довести до покретања кривичног поступка, али материјали прикупљени у том правном режиму не могу послужити као доказно средство у судском поступку.

Посебно је уочљиво да су у оба закона (у Закону о БИА и Закону о ВБА И ВОА) на различите начине дефинисане идентичне мере које те службе безбедности примењују. То додатно усложњава саму процедуру и њиховог одобравања и примене. Из тих разлога је важно усагласити одредбе оба закона који се тичу како на јединствен начин дефинисања примене посебних мера, односно посебних поступака и мера, рок трајања, начин примене, као и надлежности судова који их одобравају. Поред тога, уколико би се овакав предлог прихватио, било би неопходно да судије које су одређене да поступају по тим предметима прођу одређену обуку како би биле спремне да доносе ваљане одлуке.

### ЛИТЕРАТУРА

- Димитријевић Б., *Ранковић – други човек*, Вукотић медиа, Београд, 2019.
- Драговић И., *Брионски пленум*, ГМТ сервис, Београд, 2002; М. Пилџак, "Брионски пленум 1966. године – покушај историографског тумачења догађаја", *Токови историје*, 1/2010, 73–95.
- Духачек А., *Извест обавештајца – Успон и пад југословенске обавештајне службе*, Графопрес, Београд, 1992.
- Ковач С., Димитријевић Б., Поповић Григоров И., *Случај Ранковић – из архива КОС-а*, Медија центар "Одбрана", Београд, 2014.

- Лазић Р., Томић М., *Цивилна служба безбедности у Србији/Civil Security Service in Serbia*, ЈП "Службени гласник", Београд, 2019.
- Лазић Р., *Контрола служби безбедности у Србији*, Академија за националну безбедност, ЈП *Службени гласник*, Београд, 2014.
- Лазић Р., "Судска контрола законитости у раду служби безбедности у Србији", *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 1/2015, 157–178
- Лазић Р., *Службе безбедности Југославије – од Брионског пленума до распада државе*, књига прва, измењено и допуњено издање, Факултет за дипломатију и безбедност, ИП "Невен", Београд, 2022.
- Лукић В., *Сећања и сазнања – Александар Ранковић и Брионски пленум*, Новица Јовановић, Титоград, 1989.
- Мијалковић, С., *Национална безбедност*, Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд, 2018.
- Милосављевић, Б., "Овлашћења полиције и других државних органа за тајно прикупљање података – домаћи прописи и европски стандарди", *Демократски надзор над применом посебних овлашћења* (ур. М. Хацић, П. Петровић), Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2008, 59–75.
- Мишковић И., Бадер А., *Генерал из Премантуре*, прва књига, општина Медулин, Медулин, 2019.
- Нумић С., *Добра земља, лажу – До истине о брионској афери прислушкивања*, Филип Вишњић, Београд, 1989.
- Поповић Ј., *Четврта седница ЦК СКЈ – Брионски пленум*, Архив Југославије, Београд, 1999.
- Стајић, Ј., *Основи система безбедности – са основама истраживања безбедносних појава*, Правни факултет, Нови Сад, 2021.
- Трбојевић, М, Малбашкић, З., *Безбедносно-обавештајни системи држава постјугословенског простора*, Академија за националну безбедност, ЈП "Службени гласник", Београд, 2022.
- Шкулић, М., "Посебне доказне радње у функцији сузбијања тероризма и основни правни аспекти противтерористичког деловања војних снага", *Војно дело*, 6/2016, 275–292.

\* \* \*

Radojica Lazić, PhD\*

## **APPLICATION OF SPECIAL MEASURES AND PROCEDURES IN THE WORK OF SECURITY SERVICES IN SERBIA**

### *Summary*

*There are three security services in the Republic of Serbia. Their activities are regulated by law. They constitute the security-intelligence system and are part of the national security system. In order to successfully carry out their responsibilities, the Security-Information Agency (BIA) and the Military Security Agency (VBA) employ various measures, methods, and procedures to thwart and prevent actions that undermine national security interests.*

*This paper specifically focuses on measures that deviate from the principle of inviolability of correspondence and other means of communication. The application of measures, methods, and procedures used by BIA and VBA to counter specific activities aimed at endangering Serbia's security will be meticulously analyzed.*

*Keywords: Republic of Serbia, security services, national security, special measures, procedures, and actions*

---

\* Full professor, Faculty of Diplomacy and Security, University "Union – Nikola Tesla", Belgrade, radojica.lazic@fdb.edu.rs.